

Е. П. Іванченко*orcid.org/0009-0006-2669-8592*

кандидат юридичних наук, професор

Української технологічної академії,

докторант

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва

імені академіка Ф. Г. Бурчака

Національної академії правових наук України,

радник

Асоціації митних брокерів України

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ МИТНИХ БРОКЕРІВ: НАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Вступ. Норма Конституції України [1] про економічну багатоманітність (ст. 15), яка віднайшла своє закріплення у положеннях ГК України (ст. ст. 5, 6), створює сприятливе середовище для належного розвитку різноманітних форм господарювання та суб'єктів, які його забезпечують. Наведений нормативний масив гарантує право кожного на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом, включаючи міжнародну торгівлю.

Важливу роль у формуванні ефективного функціонування сегмента національної економіки, що спрямований на зовнішньоекономічну діяльність, відіграють митні брокери, які, надаючи спеціалізовані посередницькі послуги, сприяють спрощенню митних процедур, належному виконанню митних формальностей, мінімізують ризики суб'єктів ЗЕД та стимулюють конкуренцію серед учасників ринку митних брокерських послуг.

Саме тому, оптимальне врегулювання публічних процедур порядку утворення і припинення митних брокерів є фундаментальним важелем, що визначає сталість та ефективність зовнішньоекономічної діяльності в Україні в цілому та митної брокерської діяльності зокрема, і як наслідок сприяє забезпеченню митної безпеки України, як в період дії правового режиму воєнного стану так і під час повоєнного національного економічного відновлення.

Вказані публічні порядки, належно регламентовані законодавством, гарантують споживачу послуг, що суб'єкти митного посередництва володіють необхідними знаннями, професійним досвідом, матеріальним ресурсами для виконання зобов'язань, які, як покладені на них законодавством, так і прийняті самостійно на підставі договору про надання митних брокерських послуг, підлягають контролю і нагляду з боку держави, мають можливість відповідати по боргах перед кредиторами та компенсувати збитки клієнтам, у разі їх виникнення за результатами або в процесі виконання договору.

Постановка завдання. Метою статті є всебічне дослідження господарсько-правового регулювання публічних порядків утворення та припинення митних брокерів, визначення етапності таких процедур, їх форм, видів та особливостей здійснення.

Результати дослідження. Доктрина господарського права термін «утворення суб'єкта господарювання» тлумачить як комплекс юридичних дій та процедур, що забезпечують легальне виникнення та функціонування таких суб'єктів [2, с. 26].

Питання невідповідності нормам митного законодавства вищої юридичної сили правового статусу окремих суб'єктів, які здійснюють митну брокерську діяльність у митному просторі України нами досліджувалася раніше [3, с. 12]. Це дозволило сформулювати власну наукову позицію і внести пропозиції до оновлення митного законодавства України.

Виходячи із змісту ч. 1 ст. 416 Митного кодексу України (МК України) [4] митний брокер – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Отже, надавати митні брокерські послуги у митному просторі України можуть виключно юридичні особи. Натомість, Наказ Міністерства фінансів України від 27 вересня 2021 року № 517 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності» (Наказ) [5] визначає, що реєстр митних брокерів (Реєстр) – це електронна база даних, що містить інформацію про юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців.

Аналіз Реєстру митних брокерів (Реєстр) [6], що формується Держмитслужбою на підставі Наказу, доводить, дані про фізичних осіб-підприємців містяться у Реєстрі, а отже, такі особи здійснюють митну брокерську діяльність без достатніх на те правових підстав. На нашу думку, така невідповідність між аналізованими нормами права має бути вирішена на користь МК України, як законодавчого акту вищої юридичної сили. Наша позиція обґрунтовується не лише доктриною теорії права, але і положеннями новітнього законодавства. Так, згідно Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-IX [7], у разі виявлення колізії між нормативно-правовими актами різної юридичної сили пріоритет у застосуванні мають норми, що містяться у нормативно-правовому акті вищої юридичної сили (ч. 3 ст. 66).

За нашим авторським визначенням, митний брокер – це юридична особа, що створена у встановленому законом порядку у формі господарського товариства, здійснює митну брокерську діяльність, яка спрямована на оплатне надання послуг суб'єктам ЗЕД при дотриманні митних процедур та забезпеченні митних формальностей, на підставі договору, шляхом надання митної брокерської послуги на підставі дозволу Державної митної служби України, має необхідне для цього майно і володіє господарською правосуб'єктністю відповідно до закону і установчих документів, з метою отримання прибутку.

Дані, що містяться у Реєстрі стосовно митних брокерів-юридичних осіб, доводять, що переважна більшість суб'єктів митної брокерської діяльності обрало для її утворення та безпосереднього здійснення організаційно-правову форму товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ).

Варто відзначити, що чинне законодавство не встановлює жодних обмежень і заборон на організаційно-правові форми, в яких митні брокери можуть створюватися та діяти, на відміну від інших ринків товарів, робіт, послуг або сфер господарювання, де суб'єкти, що здійснюють підприємницьку діяльність мають бути утворені та діяти в організаційно-правовій формі, що чітко визначена законодавством. В свою чергу, аналіз законодавства України, що визначає правовий статус посередників (брокерів, перш за все на таких ринках як: страховий, туристичний, фондовий тощо) переконує, що стосовно зазначених суб'єктів підприємництва особливі вимоги до організаційно-правової форми відсутні.

Вільний вибір організаційно-правової форми іманентно пов'язаний із реалізацією особою її економічних прав, гарантованих Конституцією України, і віддзеркалює конституційний принцип економічної багатоманітності (різноманітності організаційно-правових форм та множинності форм власності) [8].

На нашу думку, специфіка, що притаманна митній брокерській діяльності, особливий характер послуг, які надаються митними брокерами суб'єктам ЗЕД, їх значення для забезпечення митної безпеки України, обумовлюють встановлення чітких критеріїв порядку утворення, безпосереднього здійснення та припинення митних брокерів як суб'єктів підприємницької діяльності. Одним із таких критеріїв має бути організаційно-правова форма, в якій митні брокери можуть утворюватися та здійснювати митну брокерську діяльність.

Наведений вище підхід ринку митних брокерських послуг, обґрунтований тим, що ТОВ має переваги (порівняно з іншими організаційно-правовими формами господарських товариств) як при його утворенні, так і при функціонуванні суб'єктів митної брокерської діяльності: простота і швидкість реєстрації; відсутність вимог до мінімального статутного капіталу; гнучкість управління та прийняття рішень; спрощена процедура розпорядження частками; відсутність фінансових ризиків, пов'язаних з особистим капіталом учасників тощо.

При цьому, державні статистичні дані вказують, що ТОВ є найпоширенішою організаційно-правовою

формою суб'єктів господарювання. Станом на 1 квітня 2024 року в Україні налічувалося 1503782 юридичних особи, серед яких ТОВ – 792200 юридичних осіб або 52,7% від загальної кількості усіх зареєстрованих суб'єктів господарювання [9].

Отже, для цілей цього дослідження варто визначити порядок утворення митних брокерів в контексті законодавства, яке встановлює вимоги до ТОВ. Наше обґрунтування засноване на доктринальних підходах теорії права, відповідно до яких, під предметом правового регулювання розуміють сукупність суспільних відносин, які можуть бути упорядковані юридичними засобами і об'єктивно потребують такого упорядкування. Мова іде про найбільш значущі для суспільства відносини, які є: однорідними, стійкими, типовими; їх виникнення пов'язано з вольовою цілеспрямованою діяльністю учасників суспільних відносин; такі відносини є установлені; такими, що неодноразово повторюються; вони регулюються або можуть регулюватися нормами права; їх можна контролювати [10, с. 91–92].

Як зазначалося вище, практика ринку довела, що найбільш застосовуваною організаційно-правовою формою на ринку митних брокерських послуг є ТОВ. Саме тому, на нашу думку, наведена організаційно-правова форма по відношенню до митних брокерів-юридичних осіб має віднайти належне закріплення у законодавстві, як одна із вимог, щодо легітиматії таких суб'єктів у статусі суб'єктів права.

При такому підході, порядок утворення суб'єктів митної брокерської діяльності є загальним і поширюється на усі ТОВ, що утворюються і діють на території України, але з урахуванням специфіки, що передбачена митним законодавством, в частині встановлення спеціальних умов легітиматії.

Основним нормативно-правовим актом, що врегулює питання порядку утворення, функціонування та припинення ТОВ є Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII (Закон про ТОВ та ТДВ) [11].

Необхідно звернути увагу, що в Законі про ТОВ та ТДВ визначення понять ТОВ відсутнє. На переконання науковців [12, с. 5], логіка законодавця в цій частині полягає в тому, що не є практичним надання у визначеннях понять (ТОВ та ТДВ) перелічення всіх характерних ознак, оскільки всі ознаки вказуються в тексті закону та виражаються у особливостях регулювання.

Вказане протирічить вимогам законодавчої техніки, що склалася в Україні, згідно положень якої, визначення конкретного поняття призначене для формування термінологічно-категоріального апарату, для полегшення сприйняття такого поняття, що не вимагає перелічення абсолютно всіх характерних рис, а лише найбільш суттєвих. При цьому, визначення понять у законодавчих актах необхідне для використання в правовому полі України, зокрема, в цілях формування єдиного підходу та розуміння категорій законодавства, єдиної судової практики, що не може містити різне трактування одних і тих самих термінів [13, с. 68].

Відповідно до ч. 3 ст. 80 Господарського кодексу України (ГК України) [14] товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

Екстраполяція *ознак*, що іманентні господарським товариствам (і ТОВ безпосередньо) та які випрацювані теорією господарського права [15, с. 122] на митних брокерів, дозволяє виокремити наступні, що характеризують специфіку правового статусу таких суб'єктів господарювання:

1) за порядком управління, митний брокер може бути віднесений як до юридичної особи *корпоративного, так і унітарного типу*. Митний брокер, як юридична особа унітарного типу, за аналізованою ознакою утворюється одним засновником, що виділяє необхідне майно для забезпечення такої процедури, самостійно формує статутний капітал, що не поділяється на частки, розробляє та затверджує статут, розподіляє доходи, отримані від підприємницької діяльності, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує такою юридичною особою, формує трудовий колектив на засадах найму, вирішує усі питання припинення суб'єкта господарювання. Митний брокер корпоративного типу – це юридична особа, що утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та (або) підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними утворюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства.

Такий дихотомічний підхід до визначення порядку особливостей управління митним брокером і, відповідно, поділом на два типи, обґрунтовується нормами ЦК України, Закону про ТОВ та ТДВ та Закону України «Про господарське товариство» від 19 вересня 1991 року № 1576-ХІІ (Закон про ГТ) [16].

Згідно ч. 4 ст. 3 Закону про ГТ, господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути утворене однією особою, яка стає його єдиним учасником. Відповідно до ч. 2 ст. 83 ЦК України, товариством є організація, утворена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути утворено однією особою, якщо інше не встановлено законом. Частина 2 ст. 114 ЦК визначає, що господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути утворене однією особою, яка стає його єдиним учасником. Закон про ТОВ та ТДВ, як спеціальний нормативний акт, прямо не зазначає можливості утворення ТОВ однією особою, натомість, опосередковано у ч. 2 ст. 10 на таку можливість вказує. Так, згідно ч. 2 ст. 10 Закону про ТОВ та ТДВ, *якщо товариство утворюється кількома особами*, такі особи у разі необхідності визначення взаємовідносин між ними щодо

утворення товариства можуть укласти договір про створення товариства в письмовій формі.

Отже, митний брокер може бути утворений як однією особою-засновником, так і групою осіб (фізичних, юридичних), якими, відповідно до ч. 3 ст. 3 Закону про ГТ можуть бути іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації нарівні з громадянами та юридичними особами України, крім випадків, встановлених законодавчими актами України.

При утворенні митного брокера, слід пам'ятати, що повномасштабна збройна агресія РФ у 2022 році стала катализатором кардинальних змін у вітчизняному законодавстві, зокрема, у сфері прозорості бізнесу, що знайшло своє відображення у посиленні вимог до розкриття інформації про кінцевого бенефіціарного власника (КБВ). Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ [17] визначає КБВ для юридичних осіб як будь-яку фізичну особу, яка здійснює вирішальний вплив на діяльність юридичної особи (в тому числі через ланцюг контролю/володіння).

Постановою Кабінету Міністрів України № 187 від 3 березня 2022 року «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації» (Постанова № 187) [18] українські компанії з російськими бенефіціарами названо «особами, пов'язаними з державою-агресором». До таких осіб відносяться: українські компанії, КБВ яких з часткою 10 і більше відсотків є громадянин РФ; українські компанії, КБВ яких з часткою 10 і більше відсотків є РФ юридична особа; українські компанії, КБВ яких з часткою 10 і більше відсотків є РФ. Також особами, пов'язаними з державою-агресором, є громадяни РФ та РФ юридичні особи. Постановою №187 встановлені обмеження для юридичних осіб-резидентів з РФ бенефіціарами. На користь таких компаній заборонено: виконувати, у тому числі в примусовому порядку, грошові та інші зобов'язання; будь-яким чином відчужувати нерухоме майно, цінні папери, корпоративні права, транспортні засоби, повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання (крім безоплатного відчуження на користь держави Україна).

Отже, прямої заборони громадянам РФ бути засновниками митного брокера чинне законодавство України не передбачає, проте, встановлює обмеження на здійснення окремих операцій, у разі, якщо КБВ таких суб'єктів господарювання є громадянами держави-агресора;

2) *наявність статусу юридичної особи*, який митний брокер набуває з моменту державної реєстрації. Порядок державної реєстрації митного брокера відбувається *за загальною процедурою*, в порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року № 755-ІV (Закон про державну реєстрацію) [19].

Відповідно до п. 3 ст. 1 Закону про державну реєстрацію, державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців (державна реєстрація) – офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту утворення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом.

Правове регулювання державної реєстрації юридичної особи визначене також ст. 89 ЦК України, за ч. 4 якої до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (Єдиний державний реєстр) вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування, місцезнаходження, органи управління, філії та представництва, мету установи, а також інші відомості, встановлені законом. Відповідно до ст. 9 Закону про державну реєстрацію у Єдиному державному реєстрі містяться наступні відомості про юридичну особу: перелік засновників (учасників) крім ТОВ, частки яких обліковується в обліковій системі часток; розмір статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) та розмір частки кожного із засновників (учасників).

Відповідно до ст. 6 Закону про державну реєстрацію, державним реєстратором може бути громадянин України, який має вищу освіту, відповідає кваліфікаційним вимогам, визначеним Міністерством юстиції України, та перебуває у трудових відносинах з суб'єктом державної реєстрації (крім нотаріусів), та нотаріус.

На підставі Наказу Міністерства юстиції України від 18 листопада 2016 року № 3268/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [20], Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15 липня 2021 року № 1689-IX [21], Постанови Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2022 року № 868 «Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг в автоматичному режимі» [22] та відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 209 «Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164» [23] з 24 серпня 2022 року митний брокер в організаційно-правовій формі ТОВ може бути зареєстрований у спрощеному порядку через веб-портал «Дія» на підставі модельного статуту, форма якого затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 27 березня

2019 року № 367 «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» [24].

Для реєстрації митного брокера за вказаною процедурою необхідно: 1) мати кваліфікований електронний підпис (КЕП); 2) зареєструватися або авторизуватися на порталі www.djia.gov.ua в електронному кабінеті; 3) заповнити онлайн-форму на отримання послуги, обрати необхідні опції модельного статуту або редакцію статуту модельного статуту «за замовчуванням». Після здійснення цих кроків системою автоматично будуть сформовані та надіслані на реєстрацію: заява, статут, протокол зборів засновників або рішення одноособового засновника та документ про структуру власності митного брокера в організаційно-правовій формі ТОВ.

Згідно положень зазначених нормативно-правових актів, митний брокер за такою процедурою буде зареєстрований автоматично, у разі, якщо: всі засновники виключно фізичні особи громадяни України; у керівника та довіреної особи відсутні обмеження діяльності; вказано унікальний номер запису у реєстрі (УНЗР) всіх КБВ, який знаходиться в ID-картці або біометричному паспорті; назва ТОВ не містить слів, що заборонені законодавством.

Якщо заява відповідає наведеним вище умовам, митний брокер буде зареєстрований автоматично. Повідомлення про це заявник отримає протягом 10 хвилин. Якщо ж заява не відповідає хоча б одній з умов, то реєстрація відбудеться за участі державного реєстратора, онлайн, протягом 1 робочого дня. Відомості про обрану систему оподаткування будуть автоматично відправлені до податкового органу за місцем проживання заявника. При цьому, всі документи мають бути підписані за допомогою КЕП або «Дія.Підпису».

Після подання заяви її статус можна відстежувати в електронному кабінеті. Повідомлення про вдалу реєстрацію чи відмову також з'явиться в електронному кабінеті і буде продубльовано на електронну пошту. Як тільки митного брокера буде зареєстровано, відповідний запис з'явиться в Єдиному державному реєстрі. Виписку про це можна отримати в електронному кабінеті. Інформація про взяття на облік платника податків з'явиться в Кабінеті платника податків.

При цьому варто звернути увагу на наступні умови, пов'язані із державною реєстрацією митного брокера через веб-портал «Дія»: відкрити рахунок митний брокер має право в будь-якому банку. Підказки щодо цього вказуються в листі, який заявник отримає одразу ж після реєстрації ТОВ; наявність печатки є правом, а не обов'язком митного брокера; якщо засновників ТОВ декілька, то спочатку на заяву накладає підпис один засновник-заявник, потім генерується відповідне посилання, що надходить на електронну пошту інших засновників, які вказані в заяві. Заяву буде відправлено на реєстрацію після накладання підписів всіх засновників; засновниками митного брокера також можуть бути юридичні особи, в тому числі й інші ТОВ. Від імені такої юридичної особи рішення про утворення ТОВ підписує її керівник. Проте, у разі, якщо засновником ТОВ є юридична особа – реє-

страція відбувається за участі державного реєстратора онлайн протягом одного робочого дня.

Науковці відзначають низку змістовних переваг реєстрації ТОВ через веб-портал «Дія»: скорочується витрачений час на отримання послуги та проходження всієї процедури реєстрації ТОВ, оскільки нівелюється потреба звертатися до державних органів та з'являється можливість виконати всі дії виключно онлайн; можна сформулювати необхідну редакцію модельного статуту, вибравши відповідні пункти при реєстрації; суб'єктивний фактор під час державної реєстрації усувається і, як наслідок, зменшується кількість спірних відмов у державній реєстрації ТОВ; усуваються будь-які корупційні чинники, які потенційно можуть виникати при зверненні до відповідних державних органів; значно зменшується фізичне навантаження як на суб'єктів надання відповідних адміністративних послуг, так і на заявників, що вимушені витрачати багато сил та часу для реєстрації ТОВ з фізичною присутністю.

Однак, такий спосіб реєстрації має певні недоліки: якщо форма управління ТОВ є не стандартною, а в модельному статуті цього не можливо вказати, то такий статут необхідно розробляти окремо і подавати заяву на реєстрацію ТОВ безпосередньо через реєстратора; що стосується внесення змін до статуту ТОВ, то вони також вносяться через реєстратора. У випадку, коли наявний хоча б один учасник ТОВ іноземець, реєстрація проводиться виключно через реєстратора. У разі, якщо заява не відповідає хоча б одній із умов, необхідних для реєстрації онлайн в додатку «Дія», внаслідок чого державний реєстратор може відмовити у реєстрації онлайн, необхідно виконувати процедуру за участі державного реєстратора [25].

3) *основний правовий титул майна митного брокера* – право власності, джерелами формування якого є: вклади засновників та учасників ТОВ; отримані доходи; майно, набуто на підставі договорів та інших правочинів, не заборонених законом.

Під науковою категорією правовий титул, як правило, розуміється правовий режим або статус на якому відповідне майно закріплюється за суб'єктом господарювання.

Аналіз нормативно-правових актів та спеціальної літератури доводить, що: правовий режим майна визначається виключно законами України (п. 7 ч. 1 ст. 92 Конституції України); правовий режим майна суб'єктів господарювання встановлюється ГК України та іншими законами з урахуванням зазначених у ст. 139 Кодексу видів майна; правовий режим (юридичний статус) майна суб'єктів господарювання – це встановлена законодавством і власником майна або уповноваженим ним органом (як в індивідуальному правовому акті, так і в договорі) сукупність статичних (види та структура майна, його правовий титул) і динамічних (правовідносини щодо порядку придбання, володіння, використання, вибуття такого майна і звернення стягнення на майно, а також щодо розпорядження майном з боку уповноважених органів та кредиторів) елементів [26, с. 7].

Згідно з ч. 1 ст. 134 ГК України, суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на свій розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (їм) майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на праві власності, праві господарського відання чи праві оперативного управління, або на основі інших форм правового режиму майна, передбачених цим Кодексом.

Відповідно до ст. 84 ЦК України товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками, іменуються підприємницькими товариствами. Одним з видів таких юридичних осіб є господарські товариства, в тому числі ТОВ. Як будь-яка юридична особа, вони наділені ознаками майнової відокремленості, самостійної майнової відповідальності за своїми зобов'язаннями та здатності брати участь у господарському обороті від власного імені. Все це, з одного боку, впливає на правовий режим майна господарських товариств, а з іншого – правовий режим того чи іншого майна визначає межі та ступінь майнової відокремленості юридичної особи, її майнової відповідальності за своїми зобов'язаннями [27, с. 145].

Митний брокер повинен мати достатньо ресурсів для самостійного здійснення підприємницької діяльності, тобто, для незалежного функціонування на ринку митних брокерських послуг. Для ефективного здійснення митної брокерської діяльності митний брокер повинен мати доступ до достатніх ресурсів, включаючи фінанси та активи (матеріальні та нематеріальні), які забезпечують здійснення тривалої підприємницької діяльності.

Екстраполяція положень ст. 140 ГК України на правовий режим майна митних брокерів, визначає, що джерелами формування майна суб'єктів митної брокерської діяльності є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи від реалізації послуг; доходи за фінансовими інструментами; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законом.

За ч. 1 ст. 139 ГК України, майном у Кодексі визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів (ч. 2 ст. 139).

Обов'язковим для створення майновим фондом ТОВ є статутний капітал. Згідно ст. 144 ЦК України, статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю скла-

дається з вкладів учасників такого товариства і гарантує інтереси його кредиторів. Стаття 12 Закону про ТОВ та ТДВ визначає, що розмір статутного капіталу товариства складається з номінальної вартості часток його учасників, виражених у національній валюті України (ч. 1).

Розмір частки учасника товариства у статутному капіталі товариства може додатково визначатися у відсотках. Розмір частки учасника товариства у відсотках повинен відповідати співвідношенню номінальної вартості його частки та статутного капіталу товариства (ч. 2 ст. 12).

Слід звернути увагу, що законодавством не передбачено мінімального розміру статутного капіталу ТОВ. Зважаючи на те, що ТОВ це статутний суб'єкт господарювання, формування статутного капіталу є обов'язковою умовою в процедурі утворення. Отже, засновники митного брокера при його утворенні мають домовитися про розмір статутного капіталу і розмір часток, що вносяться кожним та закріпити це у статуті;

4) наявність у учасників митного брокера корпоративних прав, як право участі в розподілі прибутку ТОВ, право участі в його управлінні, право участі в розподілі майна у разі його ліквідації.

Податковий кодекс України (ПК України) у п. 14.1.90 ст. 14 корпоративні права визначає, як права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [28]. Ці права включають правомочність (можливість) цієї особи брати участь в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) від діяльності даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Стаття 96-1 ЦК України вказує, що корпоративні права – це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства.

Згідно ч. 3 наведеної статті ЦК України, учасники (засновники, акціонери, пайовики) юридичної особи мають право у порядку, встановленому установчим документом та законом: 1) брати участь в управлінні юридичною особою у порядку, визначеному установчим документом, крім випадків, встановлених законом; 2) брати участь у розподілі прибутку юридичної особи і одержувати його частину (дивіденди), якщо така юридична особа має на меті одержання прибутку; 3) у випадках, передбачених законом та установчим документом, вийти з юридичної особи; 4) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, паїв та інших об'єктів цивільних прав, що засвідчують участь у юридичній особі, у порядку, встановленому законом; 5) одержувати інформацію про діяльність юридичної особи у порядку, встановленому установчим документом; 6) одержати частину майна юридичної особи у разі її ліквідації в порядку та у випад-

ках, передбачених законом, установчим документом (право на ліквідаційну квоту).

Порядок утворення митного брокера ґрунтується на загальних процедурах передбачених чинним законодавством України, щодо утворення суб'єктів господарювання, з урахуванням специфіки, що передбачена для ТОВ.

Стаття 56 ГК України визначає загальні засади утворення суб'єкта господарювання, в тому числі правову підставу, форми утворення, необхідність додержання вимог чинного законодавства.

Правовою підставою утворення митного брокера є рішення власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу. Митні брокери як суб'єкти господарювання можуть утворюватися або шляхом заснування, тобто як новостворена юридична особа, або шляхом реорганізації (злиття, виділення, поділу, перетворення) діючого ТОВ.

За загальним правилом утворення суб'єкта господарювання здійснюється на добровільних засадах (рішення засновників – власників майна), проте в окремих, визначених законом, випадках це може відбуватися за рішенням уповноважених органів. Утворення митного брокера має здійснюватися з обов'язковим додержанням вимог господарського законодавства, включаючи антимонопольно-конкурентне, щодо запобігання економічній концентрації (ст. ст. 25-41, 126, 251-257 ГК України, Закон України від 10 січня 2001 року №2210-III «Про захист економічної конкуренції» [29], Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19 лютого 2002 року № 33-р «Про затвердження Положення про порядок розгляду заяв та справ про концентрацію суб'єктів господарювання» [30]).

Відповідно до ст. 10 Закону України про ТОВ та ТДВ, утворення товариства відбувається за рішенням його засновників. Якщо товариство утворюється кількома особами, такі особи у разі необхідності визначення взаємовідносин між ними щодо утворення товариства можуть укласти договір про утворення товариства в письмовій формі. Договір про утворення товариства може встановлювати порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо утворення товариства, розмір статутного капіталу, частку у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови. Договір про утворення товариства діє до дня державної реєстрації товариства, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання (ч. 2 ст. 10).

Отже, наведені норми щодо шляхів утворення суб'єктів господарювання повністю поширюються на загальну процедуру легітимації митних брокерів у статусі суб'єктів права.

Теорія господарського права, окрім поділу порядку утворення суб'єктів господарювання за критерієм шляху, визначає етапність порядку утворення.

Професор О. М. Вінник визначає, що порядок легітимації встановлюється ГК України, ЦК України та Законом про державну реєстрацію і поділяється на певну кількість етапів залежно від статусу суб'єкта, що утворюється [15, с. 57].

Утворення митного брокера в організаційно-правовій формі ТОВ передбачає наступні *етапи*:

1) оцінка засновниками ТОВ своїх потреб та можливостей щодо започаткування митного брокера та перспектив бізнес-діяльності;

2) укладення засновницького договору (договору про заснування митного брокера), як господарського товариства корпоративного типу або прийняття засновником-власником майна рішення про утворення товариства однієї особи;

3) формування майнової бази митного брокера, передусім статутного капіталу, її засновником (засновниками) та виконання ними усіх необхідних підготовчих дій, щодо утворення та подальшої державної реєстрації;

4) державна реєстрація митного брокера в загальному порядку, відповідно до Закону про державну реєстрацію;

5) отримання необхідного для здійснення митної брокерської діяльності Дозволу;

6) найом працівників та агентів з митного оформлення (ст. 418 МК України) у разі необхідності – оренда приміщень, укладення договорів, що опосередковують діяльність митного брокера, придбання необхідного програмного забезпечення тощо.

Особливість порядку утворення митних брокерів як суб'єктів підприємництва полягає у тому, що процедура їх легітимації не закінчується стадією державної реєстрації. Спеціальна правосуб'єктність митних брокерів вимагає отримання Дозволу Держмитслужби на провадження митної брокерської діяльності (*спеціальна процедура*).

Відповідно до Порядку подання та розгляду заяв, надання, переоформлення, зупинення дії та анулювання дозволів на провадження митної брокерської діяльності (Порядок) затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 27 вересня 2021 року № 517 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності» Держмитслужба, у межах повноважень, наданих їй «Положенням про Державну митну службу України», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227, забезпечує порядок подання та розгляду заяв щодо провадження митної брокерської діяльності, а також надання, переоформлення, анулювання чи зупинення дії дозволу на провадження митної брокерської діяльності (Дозвіл).

З метою набуття права на провадження митної брокерської діяльності, переоформлення, зупинення дії чи анулювання Дозволу митний брокер подає Держмитслужбі відповідну заяву за формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 27 вересня 2021 року № 517 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності».

Згідно з п. 6, Розділу I. Порядку, діяльність митного брокера розпочинається з дня, наступного за днем включення його до Реєстру, і припиняється з дня, наступного за днем виключення з Реєстру.

Наведене вище дозволяє нам стверджувати, що набуття митним брокером правосуб'єктності може бути поділено на три стадії:

1) *підготовчо-організаційна*, зміст якої полягає в узгодженні та виборі засновниками (засновником)

організаційно-правової форми ТОВ для створення та діяльності митного брокера, формуванні бізнес-плану поточної діяльності на 3-5 років, визначенні напрямів діяльності митного брокера, формуванні статутного капіталу, формуванні установчих документів, забезпеченні усіх необхідних дій для державної реєстрації митного брокера як юридичної особи;

2) *загальна реєстраційно-легітимаційна*, сутність яка полягає у обранні форми та способу державної реєстрації митного брокера як юридичної особи та забезпечення усіх необхідних дій, умов та формальностей, які її опосередковують, у відповідності до чинного законодавства України;

3) *спеціально-легітимаційна*, специфіка якої полягає у необхідності отримання митним брокером спеціального Дозволу на провадження митної брокерської діяльності.

Особливості *спеціальної правосуб'єктності* митного брокера виявляються саме на третій стадії, адже з моменту її набуття митний брокер має право надавати митні брокерські послуги у митному просторі України. З моменту державної реєстрації утворення юридичної особи (загальна правосуб'єктність) митний брокер може вчинювати окремі юридичні дії для забезпечення своєї подальшої підприємницької діяльності (укладати договори оренди (купівлі-продажу) приміщення, придбавати програмне забезпечення, здійснювати найом працівників, агентів з митного оформлення тощо), проте право на «допуск до професійної діяльності» виникає у нього з моменту отримання Дозволу Держмитслужби.

Питання спеціальної правосуб'єктності митних брокерів, особливий порядок допуску до надання митних брокерських послуг та специфіка митної брокерської діяльності, з урахуванням її спрямованості на забезпечення митної безпеки та активізацію міжнародної торгівлі, актуалізують проблему пошуку належних інструментів фінансового забезпечення суб'єктами митного посередництва своєї діяльності, за шкоду яка може бути заподіяна клієнтам (передусім суб'єктам ЗЕД), внаслідок невиконання або неналежного виконання зобов'язань, прийнятих на себе за договором про надання митних брокерських послуг.

Одним із найбільш затребуваних фінансових інструментів забезпечення митних брокерів є страхування професійної відповідальності.

Варто вказати, що ідея страхового забезпечення професійної відповідальності не є новою для ринку митних брокерських послуг. Постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2001 року № 756 «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» [31] (втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2016 року № 546 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» [32]), документом, якій додавався до заяви про видачу ліцензії на діяльність митного брокера, була засвідчена в установленому порядку копія договору страхування власної діяльності на суму не менш як 2 тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З огляду на те, що до 2015 року діяльність митного брокера підлягала ліцензуванню, питання страхування професійної відповідальності суб'єктів митної брокерської діяльності врегульовувалися законодавством України про ліцензування та страхування. Після набуття чинності Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року № 222-VIII (Закон про ліцензування) [33] даний вид господарської діяльності ліцензуванню не підлягає, отже, питання страхування професійної відповідальності митного брокера перед третіми особами залишилися поза межами правового регулювання.

На нашу думку, доцільність відновлення такого виду фінансового забезпечення полягає у двох площинах: по-перше, є перспективним напрямом посилення митної безпеки в цілому та захисту інтересів суб'єктів ЗЕД, оскільки цей інструмент надасть змоги митним брокерам оперативного компенсувати збитки від реалізації традиційних та нетрадиційних (новітніх) видів загроз (ризиків), що виникають при наданні митних брокерських послуг, за рахунок коштів, які акумулюються страховками у страхові резерви; по-друге, дозволить митним брокерам перекласти відповідальність за покриття потенційних фінансових витрат на страхову компанію, внаслідок настання страхових випадків, які можуть призвести до значних збитків, що допоможе зберегти фінансову стабільність (стійкість) та уникнути неплатоспроможності або банкрутства внаслідок непередбачуваних подій.

Вважаємо за доцільне запропонувати власну концепцію страхування професійної відповідальності митного брокера, засновану на новітньому законодавстві України про страхування, із подальшим внесенням напрацьованих пропозицій до чинного (митного та страхового) законодавства України, з метою його осучаснення, що відповідатиме європейським стандартам на найкращим світовим практикам.

Страхування митних брокерів є видом страхування професійної відповідальності, який покликаний компенсувати збитки третім особам при наданні послуг митного брокера (посередника) за договором про надання митних брокерських послуг.

Страхування професійної відповідальності митного брокера є комплексним видом страхування, що поєднує страхування договірної відповідальності митних брокерів та фінансових ризиків (витрат на захист), внаслідок ненавмисного завдання третім особам збитків в процесі надання митних брокерських послуг, через допущення професійної помилки (упущення, недбалості) або інших подій, передбачених договором страхування.

Удосконалення вітчизняного митного законодавства потребує включення в МК України правових норм, які передбачають обов'язкове страхування професійної відповідальності митних брокерів, що надасть змоги гарантувати повне відшкодування збитків третім особам, задеклароване ст. 1166 ЦК України.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати пропозиції, щодо:

– доповнення ст. 416 МК України частиною 5, яка передбачає обов'язок митного брокера укласти договір страхування професійної відповідальності перед третіми особами, до моменту отримання дозволу на право здійснення митної брокерської діяльності;

– доповнення ч. 2 п. 1 Розділу II Наказу Міністерства фінансів України 27 вересня 2021 року № 517 «Порядку подання та розгляду заяв, надання, переоформлення, зупинення дії та анулювання дозволів на провадження митної брокерської діяльності» положенням, щодо того, що візуальна форма витягу з Реєстру має відображати образ QR-коду, що містить інформацію про укладений договір страхування професійної відповідальності перед третіми особами.

Питання припинення митного брокера, як суб'єкта права утвореного в організаційно-правовій формі ТОВ, врегульовано Законом про ТОВ та ТДВ (ст. ст. 48-52), ГК України (ст. 59), ЦК України (ст. ст. 104-112), Законом України про державну реєстрацію (ст. ст. 4, 6, 9, 11, 13, 17, 25).

Теорія господарського права розрізняє дві процедури: 1) припинення суб'єкта господарювання і 2) припинення діяльності суб'єкта господарювання. Під припиненням суб'єкта господарювання розуміється остаточне припинення ним господарської діяльності і втрату відповідного юридичного статусу. Під припиненням господарської діяльності мається на увазі її припинення на певний час, до усунення особою обставин, що стали підставою такого припинення, сама ж особа залишається в правовому полі, зберігаючи свій статус суб'єкта господарювання [15, с. 70].

В межах цього дослідження ми розглянемо основні правові засади припинення митного брокера, що утворений в організаційно-правовій формі ТОВ.

Припинення митного брокера, спираючись на положення доктрини господарського права поділяється на види і форми. За критерієм правової підстави, припинення за видами поділяється на: добровільне (за рішенням митного брокера) та примусове (за рішенням уповноваженого органу, суду).

За формами, припинення поділяється на: 1) *реорганізацію* шляхом поділу, злиття, приєднання або перетворення; 2) *ліквідацію* митного брокера.

Згідно ст. 48 Закону України про ТОВ та ТДВ митний брокера припиняється внаслідок передання всього свого майна, всіх прав та обов'язків іншим господарським товариствам – правонаступникам шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення або в результаті ліквідації.

Добровільне припинення ТОВ здійснюється за рішенням загальних зборів учасників у порядку, встановленому цим Законом, з дотриманням вимог, встановлених законодавством. Інші підстави та порядок припинення товариства встановлюються законом (ч. 2).

Товариства, які беруть участь у припиненні митного брокера, можуть укласти договір про припинення, який визначатиме умови передачі майна, прав та обов'язків юридичним особам – правонаступникам, розмір часток кожного учасника у статутному капіталі кожної юридич-

ної особи – правонаступника або коефіцієнти конвертації часток в акції (якщо правонаступниками є акціонерні товариства), склад органів юридичних осіб – правонаступників та інші умови припинення (ст. 53).

Чинне законодавство України розглядає реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення) як одну з двох підстав припинення юридичної особи на рівні з ліквідацією і установлює відповідну процедуру. Метою реорганізації можуть бути економія витрат, вилучення збиткових видів діяльності, удосконалення організації виробництва, підвищення контролю за якістю продукції та витрачанням фінансових ресурсів, розробка нових видів продукції, пошук нових ринків збуту, підвищення кваліфікації персоналу, оптимізація оподаткування, залучення додаткового фінансування, списання/замороження заборгованості або її частки тощо. Залежно від мети реорганізації обирається її напрям [34, с. 29, 30].

Правові засади припинення митного брокера у формі реорганізації шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення, регламентовані ст. ст. 49-52 Закону України про ТОВ та ТДВ.

Практика припинення митних брокерів у митному просторі України у формі реорганізації не надає прикладів особливостей застосування таких процедур, отже, злиття, приєднання, поділ, перетворення митних брокерів здійснюється у загальному порядку, що передбачений для інших ТОВ.

За визначенням професора В. С. Щербини, при ліквідації суб'єкт господарювання припиняється як суб'єкт права без правонаступництва [35, с. 119].

Ліквідації митного брокера у загальному порядку ґрунтується на нормах ст. ст. 104-105, 110-112 ЦК України.

Примусове припинення шляхом ліквідації застосовується у передбачених законом випадках: за рішенням уповноваженого органу або за його ініціативою (шляхом подання позову) – судом, така ліквідація відбувається за рішенням суду про ліквідацію митного брокера через допущені при його утворенні порушення, які не можна усунути; за позовом учасника митного брокера або відповідного органу державної влади, а також в інших, встановлених законом випадках, – за позовом відповідного органу державної влади.

Рішення про примусову ліквідацію господарських товариств може приймати лише суд. Органи державної влади й місцевого самоврядування, які можуть лише ініціювати припинення товариства шляхом звернення до суду, таких повноважень не мають, що обумовлено необхідністю гарантувати права суб'єктів господарювання від втручання з боку державних органів [36, с. 101].

За загальним правилом, юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про її припинення. При цьому, зважаючи на специфіку набуття митним брокером правосуб'єктності, що впливає на завершення процесу легітимації в статусі суб'єкта митної брокерської діяльності, процедурі внесення запису про припинення до Єдиного державного реєстру, передусім процедура анулювання Дозволу у Реєстрі митних брокерів, при цьому, реєстраційний номер митного брокера у Реєстрі також анулюється.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна сформулювати наступні науково-теоретичні висновки:

1) оптимальне врегулювання публічних процедур порядку утворення і припинення митних брокерів є фундаментальним важелем, що визначає сталість та ефективність зовнішньоекономічної діяльності в Україні в цілому та митної брокерської діяльності зокрема, і як наслідок сприяє забезпеченню митної безпеки України, як в період дії правового режиму воєнного стану так і під час повоєнного національного економічного відновлення;

2) митний брокер – це юридична особа, що створена у встановленому законом порядку у формі господарського товариства, здійснює митну брокерську діяльність, яка спрямована на оплатне надання послуг суб'єктам ЗЕД при дотриманні митних процедур та забезпеченні митних формальностей, на підставі договору, шляхом надання митної брокерської послуги на підставі дозволу Державної митної служби України, має необхідне для цього майно і володіє господарською правосуб'єктністю відповідно до закону і установчих документів, з метою отримання прибутку;

3) найбільш застосовуваною організаційно-правовою формою на ринку митних брокерських послуг є ТОВ. Саме тому, наведена організаційно-правова форма по відношенню до митних брокерів-юридичних осіб має віднайти належне закріплення у законодавстві, як одна із вимог, щодо легітимації таких суб'єктів у статусі суб'єктів права;

4) набуття митним брокером правосуб'єктності може бути поділено на три стадії: *підготовчо-організаційна*, зміст якої полягає в узгодженні та виборі засновниками (засновником) організаційно-правової форми ТОВ для створення та діяльності митного брокера, формуванні бізнес-плану поточної діяльності на 3–5 років, визначенні напрямів діяльності митного брокера, формуванні статутного капіталу, формуванні установчих документів, забезпеченні усіх необхідних дій для державної реєстрації митного брокера як юридичної особи; *загальна реєстраційно-легітимаційна*, сутність якої полягає у обранні форми та способу державної реєстрації митного брокера як юридичної особи та забезпечення усіх необхідних дій, умов та формальностей, які її опосередковують, у відповідності до чинного законодавство України; *спеціально-легітимаційна*, специфіка якої полягає у необхідності отримання митним брокером спеціального Дозволу на провадження митної брокерської діяльності. Особливості спеціальної правосуб'єктності митного брокера виявляються саме на третій стадії, адже з моменту її набуття митний брокер має право надавати митні брокерські послуги у митному просторі України;

5) питання спеціальної правосуб'єктності митних брокерів, особливий порядок допуску до надання митних брокерських послуг та специфіка митної брокерської діяльності, актуалізують проблему пошуку належних інструментів фінансового убезпечення суб'єктами митного посередництва своєї діяльності, за шкоду яка може бути заподіяна клієнтам (передусім суб'єктам ЗЕД), внаслідок невиконання або неналежне вико-

нання зобов'язань, прийнятих на себе за договором про надання митних брокерських послуг. Одним із найбільш затребуваних фінансових інструментів забезпечення митних брокерів є страхування професійної відповідальності. Страхування професійної відповідальності митного брокера є комплексним видом страхування, що поєднує страхування договірної відповідальності митних брокерів та фінансових ризиків (витрат на захист), внаслідок ненавмисного завдання третім особам збитків в процесі надання митних брокерських послуг, через допущення професійної помилки (упущення, недбалості) або інших подій, передбачених договором страхування;

б) проведено дослідження дозволяє сформулювати пропозиції, щодо: доповнення ст. 416 МК України частиною 5, яка передбачає обов'язок митного брокера укласти договір страхування професійної відповідальності перед третіми особами, до моменту отримання дозволу на право здійснення митної брокерської діяльності; доповнення ч. 2 п. 1 Розділу II Наказу Міністерства фінансів України 27 вересня 2021 року № 517 «Порядку подання та розгляду заяв, надання, переоформлення, зупинення дії та анулювання дозволів на провадження митної брокерської діяльності» положенням, щодо того, що візуальна форма витягу з Реєстру має відображати образ QR-коду, що містить інформацію про укладений договір страхування професійної відповідальності перед третіми особами.

Отже, належним чином унормовані публічні порядки утворення та припинення митних брокерів є засадничими умовами, що визначають особливості їх правового становища та гарантують споживачам митних брокерських послуг захист їх прав та охоронюваних законом інтересів.

Література

- Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Щербина В. С. Суб'єкти господарського права : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
- Іванченко Е. П. Правова природа митної брокерської діяльності: поняття, ознаки, особливості. *Правотна та публічне право*. № 4/2023. С. 9–20.
- Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
- Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності: Наказ Міністерства фінансів України від 27 вересня 2021 року № 517. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1672-21#n4>.
- Державна митна служба України. Реєстр митних брокерів. 03.06.2024. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>.
- Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n715>.
- Беляневич О. А. Про множинність організаційно-правових форм суб'єктів господарювання як одну з умов повоєнного відновлення. URL: <https://coordynata.com.ua/pro-mnozinnist-organizacijno-pravovih-form-subektiv-gospodaruvanna-ak-odnu-z-umov-povoennogo-vidnovlenna>.
- Кількість зареєстрованих юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання. URL: <https://skilky-skilky.info/wp-content/uploads/2024/04/Kilkist-zareiestrovanykh-iurydychnykh-osib-za-orhanizatsiyno-pravovymu-formamy-hospodariuvannya-na-1-kvitnia-2024-r.pdf>.
- Вовк. І. А. Як право впливає на економічні відносини: аналіз стадії правового регулювання. *Економічна теорія та право*. № 3 (22). 2015. С. 89–101. URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-89-101.pdf>.
- Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 6 лютого 2018 року №2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.
- Попов Ю. Ю. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» : наук.-практ. комент. Київ : К.І.С., 2019. 392 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Popov_Zakon_pro_TOV_Komentar.pdf.
- Братасюк О., Ментух Н. Правове становище товариств з обмеженою відповідальністю за законодавством України. *Актуальні проблеми правознавства*. № 1 (2021). С. 66–74. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41935/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83%D1%85%D0%91%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%81%D1%8E%D0%BA.pdf>.
- Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
- Вінник О. М., Шаповалова О. В. Господарське право в умовах цифровізації економіки: навчальний посібник. К. : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 295 с.
- Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.
- Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
- Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України № 187 від 3 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2022-%D0%BF#Text>.
- Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
- Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Наказ Міністерства юстиції України від 18 листопада 2016 року № 3268/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16#Text>.
- Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15 липня 2021 року № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>.
- Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг в автоматичному

режимі : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2022 року № 868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2022-%D0%BF#Text>.

23. Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164 : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text>.

24. Деякі питання дерегуляції господарської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 березня 2019 року № 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2019-%D0%BF#Text>.

25. Кушнов М. Нова можливість «Дії» – реєстрація ТОВ онлайн. URL: <https://smartsolutions.ua/nova-mozhlyvist-dii-reiestracija-tov-onlajn/>.

26. Щербина В. С. Поняття правового режиму майна господарського призначення. *Економіка та право*. 2020 (1). С. 3–8. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/968/930>.

27. Артеменко Р. М. Правовий режим майна господарських товариств (з урахуванням міжнародного досвіду). *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 145–154. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5d05af69-3caf-4f0d-ba3c-83b0f9269e9f/content>.

28. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n256>.

29. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 10 січня 2001 року №2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.

30. Про затвердження Положення про порядок розгляду заяв та справ про концентрацію суб'єктів господарювання : Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 року № 33-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02#n52>.

31. Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2001 року № 756. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2001-%D0%BF#Text>.

32. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2016 року № 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2016-%D0%BF#n11>.

33. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.

34. Коверзнев М., Коверзнева Г. Правовий аспект реорганізації юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 29–31.

35. Щербина В. С. Господарське право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

36. Адамович О. В. Ліквідація юридичних осіб за цивільним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 081 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 227 с.

Анотація

Іванченко Е. П. Господарсько-правове регулювання порядку утворення та припинення митних брокерів: нарративний аналіз. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню господарсько-правового регулювання публічних порядків утворення та припинення митних брокерів.

Аналіз доктрини господарського права та митного законодавства України дозволив автору сформулювати висновок відносно того, що важливу роль у формуванні ефективного функціонування сегмента національної економіки, що спрямований на зовнішньоекономічну діяльність, відіграють митні брокери. Саме тому, оптимальне врегулювання публічних процедур порядку утворення і припинення митних брокерів є фундаментальним важелем, що визначає сталість та ефективність зовнішньоекономічної діяльності в Україні в цілому та митної брокерської діяльності зокрема.

Автор відзначає, що вказані публічні порядки, належно регламентовані законодавством, гарантують споживачу послуг, що суб'єкти митного посередництва володіють необхідними знаннями, професійним досвідом, матеріальними ресурсами для виконання зобов'язань, які, як покладені на них законодавством, так і прийняті самостійно на підставі договору про надання митних брокерських послуг, підлягають контролю і нагляду з боку держави, мають можливість відповідати по боргах перед кредиторами та компенсувати збитки клієнтам, у разі їх виникнення за результатами або в процесі виконання договору.

За результатами дослідження, автор формулює висновок про те, що:

- найбільш застосовуваною організаційно-правовою формою на ринку митних брокерських послуг є ТОВ. Саме тому, наведена організаційно-правова форма по відношенню до митних брокерів-юридичних осіб має віднайти належне закріплення у законодавстві, як одна із вимог, щодо легітимації таких суб'єктів у статусі суб'єктів права;

- набуття митним брокером правосуб'єктності може бути поділено на три стадії: 1) підготовчо-організаційну; 2) загальну реєстраційно-легітимаційну; 3) спеціально-легітимаційну;

- питання спеціальної правосуб'єктності митних брокерів, особливий порядок допуску до надання митних брокерських послуг, актуалізують проблему пошуку належних інструментів фінансового забезпечення суб'єктами митного посередництва своєї діяльності. Одним із найбільш затребуваних фінансових інструментів забезпечення митних брокерів є страхування професійної відповідальності.

Ключові слова: утворення суб'єкта господарювання, припинення суб'єкта господарювання, організаційно-правова форма, державна реєстрація, митний брокер, публічні процедури порядку утворення і припинення митних брокерів, митна брокерська діяльність, митне посередництво, спеціальна правосуб'єктність митного брокера, страхування професійної відповідальності митного брокера.

Summary

Ivanchenko E. P. Commercial law regulation of the procedure for the establishment and termination of customs brokers: a narrative analysis. – Article.

The article studies the commercial law regulation of public procedures for the establishment and termination of customs brokers.

The analysis of the doctrine of commercial law and customs legislation of Ukraine allowed the author to conclude that customs brokers play an important role in shaping the efficient functioning of the national economy segment aimed at foreign economic activity. Hence, the optimal regulation of public procedures for the establishment and termination of customs brokers is a fundamental lever that determines the sustainability and efficiency of foreign economic activity in Ukraine in general and customs brokerage in particular.

The author notes that these public procedures, duly regulated by law, guarantee to the consumer of services that customs intermediation entities have the necessary knowledge, professional experience, and tangible resources to fulfill their obligations, both those imposed on them by law and those assumed independently based on customs brokerage services agreement, are subject to control and supervision by the State, and are able to pay debts to creditors and compensate losses to customers,

in case they arise as a result or in the course of the contract performance.

According to research findings, the author provides the following conclusions:

LLC is the most common organizational-legal form in the customs brokerage services market. Thus, in relation to customs brokers-legal entities, it should be properly enshrined in the legislation as one of the requirements for legitimizing such entities as legal ones;

the acquisition of legal personality by a customs broker can be divided into three stages: 1) preparatory-organizational; 2) general registration and legitimation; 3) special legitimation;

the issues of special legal personality of customs brokers and a special procedure for authorization to provide customs brokerage services actualize the problem of finding appropriate financial security instruments for customs intermediation entities to ensure their activities. Professional liability insurance is one of the most popular financial instruments for securing customs brokers.

Key words: establishment of a business entity, termination of a business entity, organizational-legal form, state registration, customs broker, public procedures for establishment and termination of customs brokers, customs brokerage activities, customs mediation, special legal personality of customs broker, professional liability insurance of a customs broker.